

SOURCES ON PURIM

by Rabbi Dr. Nachum Amsel

These sources are from the book, "The Encyclopedia of Jewish Values" published by Urim, or the upcoming books, "The Encyclopedia of Jewish Values: Man to Man" or "The Encyclopedia of Jewish Values: Man to G-d" to be published in the future.

(1) אסתר ח: טו-טז

ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת נחור ועטרת זהב גדולה ותכריז בוץ וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה: ליהודים היתה אורה ושמחה ושושן ויקר:

(2) פיוט שושנת יעקב

שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי, תשועתם היית לנצח, ותקותם בכל דור ודור. להודיע שכל קויד לא גבו, ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך. ארוך הקו אשר בקש לאבדי, ברוך מרדכי היהודי. ארוכה זרש אשת מפחיד, ברוכה אסתר בעדי, וגם חרבונה זכור לטוב.

(3) שיר השירים ב:ב, תהילים סט:א

כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות:

(4) תהילים סט:א

למנצח על-שושנים לדוד:

(5) בראשית מה:כה-כח

ויעלו ממצרים ויבאו ארץ כנען אל-יעקב אביהם: ויגדו לו לאמר עוד יוסף חי וכי-הוא משל בכל-ארץ מצרים ויפג לבו כי לא-האמין להם: וידברו אליו את כל-דברי יוסף אשר דבר אלהם וירא את-העגלות אשר-שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם: ויאמר ישראל רב עוד-יוסף בני חי אלקה ואראנו בטרם אמות: ויסע ישראל וכל-אשר-לו ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלקי אביו ויצחק: ויאמר אלקים לישראל במראת הלילה ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני:

(6) בראשית מה:כה-מו:א-ב

ויסע ישראל וכל-אשר-לו ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלקי אביו ויצחק: ויאמר אלקים לישראל במראת הלילה ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני:

(7) בראשית מה:כז

וידברו אליו את כל-דברי יוסף אשר דבר אלהם וירא את-העגלות אשר-שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם:

(8) בראשית לב:כט

ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם-ישראל כי-שרית עם-אלקים ועם-אנשים ותוכל:

(9) בראשית כה:כו

ואחרי-כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב ויצחק בן-ששים שנה בלדת אתם: וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען:

(10) בראשית לו:א ופירוש רש"י שם

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען:

וישב - ביקש יעקב לישב בשלוח, קפץ עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשים לישב בשלוח, אומר הקב"ה, לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוח בעולם הזה:

(11) בראשית טו:יג

ויאמר לאברהם ידע תדע כי-גר! והיה זרעך בארץ לא להם ועבדים וענו אתם ארבע מאות שנה:

12) תהילים צב:ג

להגיד בבקר חסדך ואמונתך בגלילות:

13) אסתר א:ג,ג:ז

בשנת שלוש למלכו עשה משתה לכל-שריו ועבדיו חיל פרס ומדי הפרתמים ושרי המדינות לפניו:
בחדש הראשון הוא-חדש ניסן בשנת שתים עשרה למלך אחשוורוש הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיום
ליום ומחדש לחדש שנים-עשר הוא-חדש אדר:

14) אסתר ג:ב

וכל-עבדי המלך אשר-בשער המלך פרעים ומשתחוים להמן כי-כן צוה-לו המלך ומרדכי לא יכרע ולא
ישתחוה:

15) אסתר ג:ה

וירא המן כי-אין מרדכי כרע ומשתחוה לו וימלא המן חמה:

16) אסתר ו:יג

ויספר המן לזרש אשתו ולכל-אחביו את כל-אשר קרהו ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו אם מזרע היהודים
מרדכי אשר החלות לנפל לפניו לא-תוכל לו כי-נפול תפול לפניו:

17) מנחות מג:

מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין? מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד

18) אסתר ט:כח

והימים האלה נזכרים ונעשים בכל-דור דור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי הפורים האלה
לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא-יסוף מזרעם:

19) מדרש משלי ט

שערכה לה שולחן בעולם הזה ולעולם הבא שכל המועדים יהיו בטליו, וימי הפורים לא יהיו נטליו לעולם,
שנאמר (אסתר ט, כח) "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם".

20) יג עיקרי הרמב"ם, עיקר ט

אני מאמין באמונה שלמה. שזאת התורה לא תהא מחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך
שמו:

21) אסתר ט:כד, כו

והימים האלה נזכרים ונעשים בכל-דור דור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי הפורים האלה
לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא-יסוף מזרעם:

22) משנה מגילה א:א

מלה נקראת באחד עשר, בשנים עשר, בשלשה עשר, בארבעה עשר, בחמשה עשר, לא פחות ולא יותר.
כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון, קורין בחמשה עשר. כפרים ועירות גדולות, קורין בארבעה
עשר, אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה:

23) רמב"ם, הלכות מגילה א:ד,ז

איזה הוא זמן קריאתה זמנים הרבה תקנו לה חכמים שנאמר אסתר ט' בזמניהם, ואלו הן זמני קריאתה,
כל מדינה שהיתה מוקפת חומה בימי יהושע בן נון בין בארץ בין בחוצה לארץ אע"פ שאין לה עכשיו חומה
קורין בחמשה עשר באדר ומדינה זו היא הנקראת כרך, וכל מדינה שלא היתה מוקפת חומה בימות יהושע
ואע"פ שהיא מוקפת עתה קוראין בארבעה עשר ומדינה זו היא הנקראת עיר.
כיצד חל ארבעה עשר להיות באחד בשבת מקדימין וקוראין בחמישי שהוא יום אחד עשר, חל להיות
בשלישי קוראין בשני שהוא יום שלשה עשר, חל להיות ברביעי קוראין בשני שהוא יום שני עשר, וכל אלו
שמקדימין וקוראין קודם ארבעה עשר אין קוראין אותה בפחות מעשרה.

24) פירוש הגר"א על אסתר א

הבירה -הוא חוזק גדול אשר כעיר מלוכה... ושושן הוא החוזק אשר בתוכה. וכתב זאת להראות
גדולת ה' יתברך שסבב סביבון לעשות נס לישראל... ולפיכך אמרו (גמרא מגילה יט.) שצריך לקרותה
כולה.... אך הנס הוא בהסתר פנים. כלומר שסיבב לעשות בדרך הטבע ולא כמו שהיה בצמרים ביד חזקה

ובזרוע נטויה ולפיכך אנו מזכירין בכל יום ובכל יו"ט ושבת יצ"מ ואין אנו מזכירין נס זה... שאמר חז"ל (חולין קלט:) כמיש מז"ל אסתר מן התורה מנין דכתיב "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא... והיינו דנס שבארץ ישראל אין כל כך חידוש, ולכך חנוכה אינו נס כ"כ כמו פורים... ומ"ש אסתר מן התורה מנין ס"י היכן מרומז שאפילו בהסתר פנים דהיינו בגלות עושה לנו נסים נס גדול כזה... פ' אפילו בשעת הסתר פנים אשלח את אסתר... ואמר משל למלך שהיה לו בן יחיד והיו השרים מתקנאים בו מחמס שראו גודל אהבת המלך עליו. לימים חטא הבן לאביו וגירש אותו ליער, וסבר הבן שאביו עזב אותו ושכח אותו אבל אביו ברחמיו על בנו היה מתירא שמא יפגעו חיות רעת שביער או שריו השונאים אותו. מה עשה שלח את עבדיו המשרתים אותו לתוך היער, אך אמר להם שאל ידע בנו מזה כדי שיחזור מחטאיו אשר עשה. לימים בא עליו דוב אחד ובא אחד מעבדי אביו והצילו וסבר הבן שהיה מקרה. אח"כ בא שר אחד משונאיו ועמד אד מעבדי אביו והצילו מידי, והבין הבן כי איך אפשר שיהיה מקרה כל כך תכיפה תמיד, והבין שזאת עשה אביו, ונתקע אהבת אביו בלבו וחזר בתשובה שלימה. כך הקב"ה שלח אותנו בגלות והיה מתיירא שמא יפגעו בנו הדובים הקשים שלח אתנו עבדיו המשרתים ועושה לנו נסים על ידיהם, אך הוא בהסתר פנים, אך שמרדכי ואסתר ודורו ראו והבינו שזאת היא מן השמים וקבלו עליהם אח התורה באהבה רבה...

25) אסתר ט: כז, שבועות לט.

קִיְמוּ וְקִבְּלוּ [וְקִבְּלוּ] הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם | וְעַל-זָרְעָם וְעַל כָּל-הַנְּלוּיִם עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבֹר לְהִיּוֹת עֲשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה פְּקֻדָּתְכֶם וְכִזְמֻנְכֶם בְּכָל-שָׁנָה וְשָׁנָה :
ואין לי אלא מצוה שקיבלו עליהם מהר סיני, מצות העתידות להתחדש, כגון מקרא מגילה, מנין? ת"ל: (אסתר ט') קיימו וקבלו, קיימו מה שקבלו כבר.

26) פירוש הגר"א על אסתר ט

על כן קראו ימים האלה על שם הפור – על שם הנס שהפך הקב"ה את כל המזלות, שזהו עיקר הנס.

27) פירוש המלבים על אסתר ט: כו

על כן באר שהשם שקראו לימים האלה פורים, היה על שם הפור להיות לזכר לתקפו של נס שהשם פורים מורה עליו שפור המן נהפך לפורנו כי המזל היה אז נגד ישראל ונהפך בהשגחת ה' המשדד המערכות:

28) דרושים נחמדים ממהר"ם שי"ף, על אסתר ג: כז

עיקר הנס שבמגילה הלזה אשר לכאורה לא נראה נס מפורסם יוצא חוץ לטבע הוא כענין עתה ידעתי כי גדול ה' וכו' כי בדבר אשר זדו ובמים דימו לאבדם נהפך עליהם ומזה תראה שיכול לשדד מערכת והוברי שמים כמו כן כאן נהפך יום הי"ג אשר שמצד הטבע ושכל המן ראה דם על ישראל ונהפוך הוא וזה אמר הפסוק "על כן קרא לימים האלה קרא פורים על שם הפור" כי זה כל תוקף הנס ועיצומו כי פור המן נהפך לפורינו.

29) חולין קלט:

אסתר מן התורה מנין? (דברים לא: יח) וְאֲנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פְּנֵי בַיּוֹם הַהוּא עַל כָּל-הַרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה...

30) דברים לא: יח

וְאֲנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פְּנֵי בַיּוֹם הַהוּא עַל כָּל-הַרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה פִּי פְּנֵה אֶל-אֱלֹקִים אֲחֵרִים :

31) מהר"ל, אור חדש מח

כי לעתיד יהיה שעבוד מלכות עיקר ויציאת מצרים טפל, ולפיכך כל המועדים אשר הם זכר ליציאת מצרים בלבד והם טפלים לשעבוד מלכות שייך לומר שיהיה בטול למועדים כאשר אינם עיקר אבל פורים אינו זכר ליציאת מצרים דבר זה לא יהיה בטל...

32) דרשות חתם סופר, חלק א, ו' אדר תקצ"ב

פירוש מספר מנות הלוי להר"ש אלקבץ זצ"ל וז"ל דהך כל ימים טובים יהיו בטלים אין הכוונה שיתבטלו ולא יחוגו אותם חלילה לומר כן אך יתבטלו כדבר הבטל בששים הכי נמי כל ניסי המועדות יהיו בטלים בששים נגד הנסים הגדולים אשר תחזינה במהרה בימינו חוץ מנס של פורים שלא יתבטל דגדול מהנסים דלעתיד לבוא עכ"ל

33) שמות ג: טו

וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹקִים אֶל-מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אֲבֹתֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם זֶה-שְּׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זְכָרִי לְדֹר דָּר :

34) אוצר המדרשים קטע ג

מה עשה נטל את התורה ופתח אותה ונטל ממנה שם אחד שלא נמסר לכל בריה שנאמר "זה שמי לעלם" חסר וי"ו כתיב לשון העלמה...

(35) תהילים קמו: י'

יְמַלֵּךְ ד' לְעוֹלָם אֱלֹהֵינוּ צִיּוֹן לְדָר וּדָר הַלְלוּנָהּ:

(36) אסתר א: י'

בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כָּטוֹב לֵב-הַמֶּלֶךְ בִּינוֹן אָמַר לְמַהוֹמֶן בְּזִתָּא חַרְבוֹנָא בְּגִתָּא וְאַבְגָּתָא זֹתֵר וְכַרְכַּס שְׁבַעַת הַסְּרִיסִים הַמְּשֻׁרְתִּים אֶת-פְּנֵי הַמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרוּשׁ:

(37) מדרש אסתר רבה י': ט

דא"ר פנחס צריך לומר חרבונה זכור לטוב

(38) אסתר ז: ט

וַיֹּאמֶר חַרְבוֹנָה אֶחָד מִן-הַסְּרִיסִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ גַּם הִנֵּה-הֵעֵץ אֲשֶׁר-עָשָׂה הַמֶּן לְמַרְדֵּכַי אֲשֶׁר דָּבַר-טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ עֲמֵד בְּבֵית הַמֶּן גְּבַהַּ חֲמֻשִּׁים אִמָּה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ תִּלְהוּ עֲלֵיו:

(39) אסתר ז: י'

וַיִּתְּלוּ אֶת-הַמֶּן עַל-הֵעֵץ אֲשֶׁר-הִכִּינוּ לְמַרְדֵּכַי וְחִמַּת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה:

(40) אסתר ט: א

... וְנִהְפֹדֵךְ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְהוּדִים הַמָּה בְּשִׁנְאֵיהֶם:

(41) מגילה טז.

ויאמר חרבונה וגו' אמר רבי אלעזר: אף חרבונה רשע באותה עצה היה, כיון שראה שלא נתקיימה עצתו מיד ברח

(42) מגילה ז:

אמר רבא: מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.